

Sanja Baković
Iz neobjavljenog rukopisa (2019)

Pod morem

četrdeset dana u mraku ležiš skupljena,
preko tebe sivi til, složen u duplo,
ispod njega slane oči,
sirove kamenice s tri kapi limuna.
tablete si bacila u smeće.
od toga sam još mrtvija i gluplja.

u petak si zakasnila iz škole.
otac ti je šakom rasporio kožu
između vrata i ramena,
može mu se!
niste zvali doktora, zaraslo je,
kruto izvana, meko iznutra.
crte lice su se pomiješale,
usta više nisu za govor,
srce nije za cvjetanje.
ne smeta. ljepota si.
navikla si:
dođeš doma,
budeš dobra,
moliš devetnice,
nečujno šećeš po dvorištu,
kriješ žile kojima teče tinta,
čuješ otrovani glas.

četrdeset dana u mraku ležiš skupljena,
preko tebe sivi til, složen u duplo,
ispod njega slane oči,
sirove kamenice s tri kapi limuna.

spremna za kambrijsku eksploziju,
ne znaš kamo bi izbjegla sada,
s krijumčarima preko Mediterana,
s pametnim telefonom u najlon kesi,
u nepomične utrobe, nastanjujući se dnom.

u tom posljednjem od svih brodova,

sva bi lica putnika mogla bila tvoja,
sve bi kože iznova izrasle kroz tvoje tijelo,
kada bi se samo ukrcala
i ustala s poda spavaće sobe.

Zaborav

s dvadeset i tri godine Marija misli da se mora udati.
pet godine veze,
još su *ni vamo ni tamo*.
s obale u središte otoka
k njemu putuje autobusom
u kojem putnici rigaju na okukama,
gledajući u daljini zlato mora.
u pet godina dobila je pet pljuski,
ponekad joj kaže *kurbetino*,
stavi je na spikerfon
pa joj se ceri s prijateljima.
s dvadeset i tri godine Marija radi za šankom na plaži,
htjela je studirati književnost,
ima dara, rekle su profesorice
u osnovnoj i srednjoj.
tisuću kuna mjesečno daje roditeljima,
jer su stari,
jer ih voli,
jer ih mrzi,
jer mora.
braća su otišla
netko mora brinuti.
s dvadeset i tri godine Marija misli da se mora udati,
ponekad se javi sumnja,
ali ne zna kamo će,
kao što nije znala kamo
kada bi otac izvlačio remen,
a majka spuštala glavu,
a soba bila zaključana,
a prozor bio zakračunat,
a ona bježala po sobi.
mogu ti rukom pokazati gdje je bol
malo desno od srca, duboko ispod kosti.
s dvadeset i tri godine Marija bi odselila,
da zaboravi oca koji je izvlači remen,
da zaboravi majku koja je spuštala glavu,

da zaboravi autobus s pohabanim tapicirungom
u kojem putnici rigaju na okukama,
gledajući u daljini zlato mora,
da više nikada ne čuje *kurbetino*.

Dolazak

Badnjak je. puna kavana u prizemlju naše zgrade.
ti si dolje s muškarcima iz susjedstva, popit ćeš
još jednu, dvije, treća će popiti tebe.
sama kitim bor. naša djeca raznose ukrase...
lanjske lampice crkavaju, bakalar je već hladan,
krumpir je skrućen popio ulje. gazda dolje rakijom
časti, rano je za krenuti doma, daj još jednu.
najmlađi sin plače, polupao je nekoliko ukrasa,
na krhotine srebrne ptice nabola se starija kći.
ti si dolje, širiš ruke, otvaraš srce,
grliš prijatelja koji je okrenuo rundu.
naše srednje dijete na mahovinu postavlja
Mariju, Josipa i magarca od plastike.
plače, u kutiji se zagubila figura malog Isusa.
zvoniš konačno na vratima, vidiš postavljen stol,
oko jelke razbacanu mahovinu, ne sviđa ti se to.
u našoj velikoj bijeloj kući odjednom tišina,
iz muzičke čestitke: svim na zemlji, mir, veselje.
mogli smo: zagrliti se i sjesti za stol.
mogla sam: podgrijati ručak i smekšati krumpir.
mogli smo: upaliti radio da razbije tišinu.
mogla je: zapjevati čestitka novom rođenju.
mogli smo, dok se nisi iznenada sjetio
da sam ovaj tjedan bila na vježbanju,
uhvatio za kosu i bubnuo:
ti ćeš meni na *yogu* u adventu.
dok sam ležala na podu, već si buncao
u dubokom snu na kauču u dnevnoj sobi.
mama, našao sam Isusa, ciknuo je najmlađi sin.
djeca i ja sjeli smo stol, jeli i slavili.
spasitelj je ipak stigao u našu veliku bijelu kuću.

Barbika je Kurt Cobain

ispred vrtića u petnaest do osam,

žena s barbikom,
snena, u tajicama,
upravo je ostavila kćer.
njih dvije izdržat će do pet.
izdržat će koliko treba,
razdvojenost, izdaju,
same, izdržat će.
popila sam normabel,
to je jedini način da se isključim,
ako znaš za kakav novi posao.
u ruci joj se trese barbikina kosa.
barbika je Kurt Cobain,
mrtva, a žestoko drma.
krenula sam na vlak,
kad sam ispred vrtića srela
ženu s barbikom,
njezine snene oči,
duge barbikine noge
sapete rukama koje su upravo
pomilovale kćer.
govorila je
govorila je
govorila je
popila sam normabel da izdržim,
gade mi se svi ti servilni Hrvati oko mene.
komentirale smo
otpuštanje radnika
u medijskim kućama,
lažno suosjećanje uprave,
otkaze opravdane štednjom.
Komentirale smo
znance psihopate,
i rekle *bumosečule*.
barbika je i dalje mahala grivom,
svirala bez gitare,
vrištala bez glasa,
serve the servants –oh no
that legendary divorce is such a bore.

Ima dana

ima dana u kojima nitko ne nazove.
ti zaboraviš, bog zaboravi.
vibrafon se pali,
vjetar svira palicama,
srce mijenja frekvenciju.
nitko to ne smije gledati.
ima dana. na pidžamu jaknu,
trk po mlijeko, četvrt kruha.
ima dana. ne promijenim gaćice.
cijeli dan jedna pjesma,
razmještanje interpunkcija.
tijelo se zatvara,
spore dišu mekim potezima.
ima dana. svečani ručak *fini mini*.
limun na izmaku, med u kristalu.
ima dana, plime svijeta navaljuju,
teško ih je izdržati.
ima dana, prikazuješ se
kao mogućnost ljubavi,
teško ti je odoljeti.

Toplina, tremor

nebo sadila,
sve zaboravila,
od zemlje se odvajala,
ptica bila,
s prstiju ti jela,
nejestivo žvakala,
sebe grizla,
u jakost se gradila,
u toplim tremorima,
u bedrima se ljuštila,
na odlasku bila,
krastava bila,
školjka bila,
otvarala,
zatvarala,
tkala se iznova.

O ljubavi kao odsutnosti

već je i bogu i vragu dosadila teza o ljubavi kao odsutnosti.
istina je, određene nutrine ovisne su o ranjavanju,
valjalo bi se time pozabaviti, ali ne sad!
slušaj, dabogda u šest ujutro otkrio da u kući nemaš kave,
dabogda te najvažniji informatori zablokirali na fejsu
i da navečer iz mašine zaboraviš izvaditi mokri veš!
istina je, najviše se ljepote na obali prikazuje nakon oseke,
kada se mora povuku na mjesečeve odmone
i plaže ostanu gole i nijeme, a sedefaste školjke ludo zasjaje,
ne mareći tko ih gleda, tko im piše pjesme.
ali tko će dočekati!
već je bogu i vragu dosadila dvojba o korovu koji je mogao
izrasti u trave za liječenje, u kadulju, vrisak i smilje.
ponekad novorođenče umjesto prvog daha lice okrene zemlji.
tu se ne može ništa.
slušaj, ovo što se sada desilo piše ti se u lošu karmu!
iako odluka o početku i završetku spada u ljudska prava
i sve ima svoju kauzalnost – kolo sreće se okreće!
ti si brod koji je jutros zbog vjetra na otoku zaobišao luku.
prokleta je otočko jutro u kojem ne pristane brod i
putnicima otme radost odlaska, radost djelovanja i
radost povratka s kopna kroz spokojnu plovidbu kući.
već je i bogu i vragu dosadila rasprava o boli isključenosti.
slušaj, je li ti to tavoriš iza ekrana ne pokazujući tijelo,
a mene napušta sigurnost da uopće postojiš i da ti je
duša smještena u opipljivo? nema ti goreg od izolacije.
ona je požar koji hara i na davno spaljenom tlu.
valjalo bi se dublje svime pozabaviti, ali ne sad!
plovidbe jutros nije bilo zbog bure, nema smisla čekati
na toj vjetrušini. što je propušteno, propušteno je,
sabiremo se i krećemo kući, iz vidokruga nestao je brod.

28. nedjelja kroz godinu

sve su ciganke trudne u autobusu za trnavu,
život se uvijek ugnijezdi gdje je najmanje straha.
sve su ciganke trudne u autobusu za trnavu,
ostale žene govore o zadržavanju zida maternice,
o bolestima, muškarci šute. neka šute,
u bučna vremena lijepa je šutljivost. Kao „š“
iz šume, iz šake, iz šimšira.
nitko ne govori hrvatski u autobusu za trnavu,
al' bol ima razvijen dan govorenja u jezicima

pa se svi dobro razumijemo.
autobus za trnavu drnda prema istoku,
istok vodi na istok, nakon istoka novi istok.
život se uvijek ugnijezdi gdje je najmanje straha,
pa buja i okreće svoj kotač kroz magmu sjaja i blata,
neka, neka, neka vozi autobus, neka ne staje
do kamčatke, do kraja, i još, govor više neće
biti važan, jednom, nitko više neće govoriti
hrvatski, ni o bolestima, samo šutnja, samo sjaj.

Peta nedjelja kroz godinu

zima je, kao i sve, doživjela neslavnu propast,
bijeli se pokrov za čas rastočio u kišne kapi.
kapitulacija je u crescendo, u svemu osim u
ljudskoj gluposti. iz zatvora su na slobodu
pustili mladića koji je svojoj ljubavi oblik lica izmijenio
šakama, a cipelama od bokova skuhao ljubičasti džem.
opet sam se probudila u tehnosferi,
među nepoznatim plemenima, jedino zbog čega
mi je lakše je što oznaku "ničija" nosim kao skupu etiketu,
kao crvenu zvijezdu na modroj kapi '83 – e:
danas, kada postajem pionirka novih početaka,
bistrine i napuštenih tundri, danas, kada gospod silazi
u veliko nepoznato polje, danas, pete nedjelje kroz godinu
na tržnici liježem u kašetu s jabukama i molim te,
zaspi me obilato cimedom, zaspi i gledaj kako mi duša
postaje gejzir iz kojeg konačno isparava radost.

Poradanje

u vrtložnom viru oko pupka složit će se same od sebe grančice koromača. kada odeš, lukovica će potonuti u noć trbuha, bujat će u dubini dok pod noktima posve ne ispari miris u kosinama. sve će se na tijelu presložiti u bijelim udarima. silnice hladne pjene donijet će beskorisne naplavine. suhoću, zapletenost, raspad. prvo ću se ostrugati kao riba najoštrijim nožem iz podrumskog kožuha, rasporit ću se najljepšom bočnom šarom, njezinim bodljama u bojama zalaska, od glave preko sjajnog trbuha izložiti ću meso bez straha. male tirkizne kosti pomaknut će se kroz prvi dah. nešto iznutra napustit će me bez glasa. kada odeš, mahat će mi mlada lica staraca, mahat će mi pradjed i prabaka, prepoznat ću im glas koji nikada nisam čula. mahat ću sebi s fotografija, s bakrenim licem djeteta iz vremena kada je hostije dijelilo ljeto. kada odeš, masivni uragan odradit će svoje, sve će se vratiti u noć trbuha, bujat će dugo u dubini zaklonjeno vlagom. u mlakom pramoru, iznenada, progovorit će oko. žad.

Boje

cijelo popodne izmjenjivali su se oblaci, sunce i kiša. zagledana u tu nestalnost, zarila sam nokat u obraz. krv se iz lica već ranije povukla kao oseka. pod noktom je izlazio samo miris plijesni u vlažnome danu. kofer je nekoliko dana stajao u izolaciji, njegovo otvaranje značilo bi odluku o ostanku ili odlasku.

kada sam ga otvorila, dan je poprimio miris opranog rublja, u prostor su zračile pare kemikalija violet&pink. majka je nasmiješena ušla i pričala o prošlosti. smijehom je rastjerivala zabrinutost zbog situacije oko kofera. rekla je da je baka kuhala jasenovu koru i vodom vunu seljanki bojala u crno

Trajanje

jutro je gluha soba. vani vjetar u gradu s kroničnim manjkom zračnih strujanja, s manjkom pobune. jutro je gluha soba. vani ptice, tonaliteti pjevica, kreštalica. jutro je gluha soba kojoj prijete zvono na vratima, zvono telefona, prijete djelatelji besplatnih letaka plaćeni po učinku, prijete ubogi sa slikama svetaca, s ishlapjelim tamjanom na prstima. jutro je gluha soba u kojoj se stvara strah da ću iznevjeriti tišinu, upaliti radio, televizor. strah da će svijet nahrupiti kroz zvučnike, donijeti Krim, kišu iz budućnosti i nove stranačke frakcije. jutro je gluha soba u kojoj se svijam podno vulkana Rano Raraku. jutro je odsutnost zvukova nužna za ispravno čekanje, da ti vjetar iz mrtvog sadrenog bloka iskleše lice, otpili stopala, sveže pupak i gurne te bliže. da oživiš. sve bi to moglo potrajati.

Spajanje svjetova i ostale nemoguće stvari

svjetovi koje pokušavamo spojiti u jedan
još uvijek ostaju svaki u svojoj opni.
kada ti kažem pokušaj i kad pokušaš svim silama,
kada se upneš, kada se upnem, iz noktiju, iz jagodica,
do zadnje točke u zvjezdanom prostoru,
do zadnjeg obrisa do kojeg dopire svjetlo,
to i dalje ne znači ništa.

svjetovi koje pokušavamo spojiti u jedan
još uvijek ostaju svaki u svojoj opni,
a samo ponekad, za vrijeme pomrčine,
kada ugledamo sjajni prsten,
dogodi se ono što smo mislili da treba,
mali grumen svjetlosti koji silom želimo
rasprostrijeti kroz tijela,
kroz prostor, prema unutra, u sve smjerove,
ugraditi u atome svih pojava, u svaku riječ
koju ćemo izgovoriti i koju smo već rekli.
ako misliš da bismo mogli osedlati ovoga zmaja
što sam ga donijela na plećima,
u običnom bijelom papiru,
svezanog za gležnjeve i zapešća,
zmaja kojeg neprestano vucaram za sobom,
u nadi da će ga netko za nas raspakirati
i napojiti zlatnom vodom,
pomaknimo se onda zaboga iz ove staklenke
u kojoj su naša srca već dugo pohranjena u formalinu,
pod nepomičnom glazurom, zaštićena i tvrda.
ta bi staklenka od glečerskoga leda jednog jutra
iznenada mogla eksplodirati od plača,
kao senzibilna dama pred jutro,
kad joj s obraza šibaju kristalne suze,
i sve ostale nemoguće stvari.
što možeš reći o meni, a ja o tebi,
osim da smo stvoreni svatko u svojoj mjeri stvari,
bez zajedničke mjere
koja bi nam izmjerila kodove gibanja.
one stvari koje su u nama iste zapisujem u notes,
na prhkim rižinim listovima,
zapisujem potajice na kožu u pregibu ruku,
urlam ih kroz megafon dok hodam ulicama,
izvikujem gestama usana:
ja sam tvoja, samo da znaš,
blizanka iz drugoga jajeta,
i samo sam danas bezglasna i nijema,

ako me ne čuješ, to nije ništa strašno,
to sam još uvijek ja,
ostajem preko puta, u uterusu, u svojoj posteljici,
dok se vani tresu svjetovi
koje pokušavamo spojiti u jedan.

Majka

majka kuha jaja u korama luka.
na ljuške lijepi listove peršina,
cvijet po cvijet.
imam devet godina.
povučeno listam tri svete knjige:
priručnik o krojenju i šivanju,
recepte i kolače dr. oetkera,
liječenje domaćim ljekovitim biljem.
prelazim s jedne na drugu,
napipavam svoj najbolji svijet
čekajući da jaja sporo dobiju boju,
da se konačno ukažu šare
ispod lišća peršina.

Jutarnji grad

lice pritisnuto uz staklo.
pola ulice u sjeni, pola u svjetlu.
pola života u snu, pola u budnosti,
i u toj budnosti još polovica u snu.
duše upakirane u platnene torbe, u žmiganje,
u prosjakovu slamnatu košaru. on sjedi.
crven u licu, spaljen od zime, spaljen od ljeta,
spaljen od vlastite pustinje, lišen kretanja.
jutarnji grad pleše čas naheren, čas ravan,
okupiran snom, okupiran čežnjom.
jutarnji grad je mlijeko iz mikrovalne peći,
mlačan u mlačnoj šalici, jednima hladan, drugima vruć.
jutarnji grad u koji ulazim kroz gladne prosvjednike,
bez osjećaja pobjede, bez osjećaja gubitka,
ulicama što sjaje prelomljene kroz kapi vodoskoka,
jutarnji grad u koji uzlazim danas je
bez tvoga mirisa oko mojih ključnih kostiju.

O lišće

dođi da drščemo skupa, o lišće.
tebe jesen raspuhuje oko zgrada,
ja isto drščem,
zamotana u deku pred televizorom.
stigao je kvartalni obračun plina.
ti s tenom bakra, o lišće,
u bojama razgorene vatre u hypu,
ja mokrih dlanova,
od ubojitog znoja što premješta linije života.
o lišće, dođi da drščemo skupa,
da se bojimo zime,
dođi prije nego što istruneš
na zelenim površinama oko zgrada,
i pretvoriš se u humus,
ružan i koristan,
u dobru nevoljenu ženu
što posprema u sivom ogrtaču.
o lišće,
dođi prije gašenja tvoje boje razgorene vatre,
naslaži mi se na ramena,
sagradi mi krila s tenom bakra,
ne moramo pasti i postati humus,
ružan i koristan,
samo letimo,
šššššš

Nakon putovanja

što smo donijeli s ovog ljetovanja,
provjeravam. istresam kofer.
odjeća skorena od soli, bijele mrlje,
sasušena mokrina naše uvale.
kako je lako svojatati ljepotu
i stvari nazivati našima.
iz torbe ispada suho smilje,
mljeveno kamenje, krhotine školjki,
ljuštore prstaca, petrove uši, prospekti.
donijeli smo dva trokuta bijele kože
na mojim sisama, a samo jedan dan

proveli smo na gradskoj plaži.
tepih modrine u vizuri iza očiju,
moment u kojem počinjem požar,
u kojem je gnjurac bez krila i zaranja dolje,
u tirkiz, u modro, u mulj, u crno.
donijeli smo demone u bočnim džepićima torbi, tihe i podmukle,
u purpurnim haljama.
nakon putovanja polako vadimo stvar po stvar,
odmotavamo svaku misao
kao porculanske figure nakon preseljenja,
odgađamo promijeniti smjer.
teško je reći u kojem ćemo sastavu odjahati u Donji svijet
u što povjerovati od svega što smo proživjeti
u mjestu ispod magistrale
u kojem smo se slučajno stacionirali
četiri pet dana pred kraj ljeta.
oderani burom, raskrvareni riječima,
ohlađeni vruljskom vodom,
uzdrmani onim što nas mijenja,
uzdrmani pojavama
koje su prešutjeli u turističkim vodičima.
u njima ne piše kada će se i tko odlomiti sa stijene,
ne piše ono najvažnije.
ostavili smo ih zato na hrpi s novinama,
s ljuskama i svime što pripada
mjestu ispod magistrale, pred kraj ljeta,
pred kraj svijeta kakvog poznajemo.
dok s oprezom pred kopnenu svjetlost
iznosim rublje i knjige,
jasno je. svejedno je kroz koji procjep silazimo,
svejedno je kroz koji se otok se spuštamo u grotlo.
kažem ti, snaga zahvata kojim sudjelujemo
jedino je što se broji
pred kraj svijeta kakvog poznajemo

Preko puta

na otok preko puta možeš poslati izgovorenu riječ,
glasom, krikom ili vjetrom.
na otok preko puta možeš poslati čežnju koja se pita
je li otočnija ta druga otočnost.
na otok preko puta možeš poslati san o struganju soli
i zamisao o suhom sjaju.

na otok preko puta možeš poslati pismo
pisano tintom, grafitom i ribljom krvi,
ono će stići u otočnu poštu s dvokratnim radnim vremenom,
stići će trajektom i žutim kombijem parkiranim ispred crkve.
na otok preko puta možeš poslati svoj svijet
nekom drugom čovjeku koji se pita o istom,
možeš mu poslati svitanje i u sumnji izabran smjer.
na otok preko puta možeš ponekad poslati i svoje tijelo.
ono će putovat će neobičnim redom plovidbe,
ljeti kao uljez na turističkom izletu,
zimi posebnom linijom, na krhkoj kobilici.
otok preko puta, njegov gušterast izdužen oblik
i južna nevidljiva obala.

O porijeklu morskih predmeta

jugo je u našu uvalu izbacilo pet, šest boca bez čepa,
bez poruke, bez pisma. neke neobjašnjive predmete,
plastičnu šlapu kojoj se nikada neće znati vlasnik.
možda je ispala s kruzera, s tankera ili s kaića u kanalu,
sa stopala ribara, rasparena i mokra krenula s Otranta
do čuđenja kojim smo ispunili prostor ljubičast od oluje.
jugo je u našu uvalo dovuklo razmočene grane,
otrgnute s bora Korčule ili Šćedra, donijelo je
udove lutki, komade ležaljki, i sve čemu smo dali oči,
zjenice i boje, namjerno, povučeni iza slika,
pitajući se otkuda je sve to. je li došlo iz daleka,
pitajući se fotografira li nas upravo sada nebo odozgo,
fotografira li sve uvale svijeta, vidi li kako ja zumiram munju,
kako se ti smiješ i govoriš mi: znam da znaš, pitanje je vremena